

ŽVILGSNIS Į BAIGIAMŲJŲ PROJEKTŲ KALBĄ

Eglė Dumšienė
Šiaulių kolegija,
Aušros al. 40, Šiauliai

Anotacija

Straipsnyje apžvelgiamos būdingiausios, daugelyje elektros energetikos studijų programos baigiamųjų projektų pasikartojančios leksikos, žodžių darybos, morfologijos, sintaksės klaidos. Trumpai apibūdinamos rašybos, skyrybos negerovės, kitos mokslinėje studentų kalboje pasitaikančios kalbos ydos.

Raktiniai žodžiai: baigiamasis projektas, specialybės kalba, kalbos klaida.

Išvadas

Baigiamasis projektas – tai baigiamasis studento darbas, skirtas nustatyti studento profesinių kompetencijų lygį, pasiektą studijuojant profesinei kvalifikacijai bei specializacijai įgyti reikalingus dalykus ir atliekant atitinkamas profesinės veiklos praktikas (Bakutienė, Bojarskas, Palepšaitis, Sluckuvienė, 2005, p. 9). Tai – mokslo darbas, o „mokslinio stiliaus pagrindinis reikalavimas – taupiausiomis priemonėmis atskleisti darbe nagrinėjamo dalyko esmę, įvairiapusiškumą ir loginius bei prasminius santykius su kitais reiškiniais“ (Barzdžiukienė, Celiešienė, Kaulakienė, 2005, p. 10). Visų pirma, baigiamasis projektas turi būti kalbiniu požiūriu taisyklingas, svarbu, kad būtų parašytas sklandžiai, nuoseklia kalba.

Elektros energetikos specialybės studentai išklausė specialų kalbos kursą¹³, kurio metu buvo supažindinti su bendraisiais mokslinio teksto rašymo ypatumais, išmokyti atpažinti ir ištaisyti įvairias kalbos klaidas. Nutarta patikrinti, kaip šie įgūdžiai išlaikyti per kelerius metus ir rašant mokslinį baigiamąjį darbą¹⁴.

Apžvelgiamos dažniausiai studentų darbuose pasitaikančios leksikos, žodžių darybos, morfologijos, sintaksės negerovės. Negalima nepaminėti ir rašybos, skyrybos, korektūros klaidų.

Straipsnio tikslas: Išanalizuoti ir įvertinti Šiaulių kolegijos *elektros energetikos* studijų programos baigiamųjų projektų kalbą.

Leksikos (žodyno) klaidos

Didžiumą leksikos klaidų studentų darbuose sudaro žodžių reikšmės skoliniai – semantizmai ir neteiktini vertiniai, dar kitaip vadinami vertalais.

Semantizmai – žodžiai, pavartoti svetima, jiems nebūdinga reikšme. Šios žodžių reikšmės klaidos yra vienos pavojingiausių, ne visada lengvai atpažįstamos. Studentų darbuose svetimomis reikšmėmis dažniausiai vartojami veiksmazodžiai *gautis*, *laikyti*, *priimti*, *paskaičiuoti*, daiktavardis *eilė* ir kt.

Ne visi studentai įsidėmėję, kad veiksmazodis *gautis* vartotinas tik atsigavimo reikšme: *Mano apskaičiuotas apkrovos centras gavo (= yra) pastato viduje*¹⁵; *Patikrinsim, kas gavo (= išėjo)*.

Laikyti netinka paprastam numanymui, nuomonės pasakymui reikšti, kai toliau eina šalutinis sakiny: *Laikysime (= Manysime; sakysime), kad vartotojų su elektrinėmis ir su dujinėmis viryklėmis yra po lygiai [...]; Laikysiu (= Sakysiu; tarkim), kad leista vartoti galia 10 kW*. Veiksmazodis *priimti* turi ne vieną reikšmę: galima priimti prašymą, priimti į darbą, svečius priimti, priimti radijo signalus ir pan. Prielaidai reikšti vartotini *sakykim, tarkim*, o ne *priimkim*: *Priimu (= Sakysiu; tarkim), kad mano objekto rekonstravimo metu (– kad rekonstruojant objektą) [...]*

Šiuose darbuose gausu įvairių formulių, reikia nemažai apskaičiuoti. Pastebėta, kad daugelis studentų vietoje veiksmazodžių *suskaičiuoti*, *apskaičiuoti*, vartoja veiksmazodį *paskaičiuoti*, tinkantį skaičiuojant apytikriai arba tik kurį laiką: *Norint paskaičiuoti (= apskaičiuoti) elektromagnetinio atkabiklio srovę [...]; Paskaičiuojami (= Apskaičiuojami) paskirstymo tinklai [...]; Reikia atlikti paskaičiavimus (= apskaičiuoti); [...] paskaičiuotas (=*

¹³ 2006 m. baigę absolventai studijavo *Kalbos kultūrą ir specialybės kalbą*, 2008 m. baigę – *Specialybės kalbos kultūrą*. Dabartiniai elektros energetikos studentai turi išeiti *Specialybės kalbos pagrindų* kursą, kurio metu dar daugiau dėmesio skiriama specialybės terminams ir mokslo kalbai.

¹⁴ Patikrinta keliasdešimt 2006 m. ir 2008 m. rašytų elektros energetikos studijų programos baigiamųjų projektų.

¹⁵ Straipsnyje vartojami du vertinimo laipsnius reiškiantys ženklai: „=“ rodo, kad vertinamasis reiškinys yra kalbos klaida, „–“ rodo, kad vertinamasis reiškinys vengtinas.

apskaičiuotas) pagalbinių medžiagų poreikis; [...] **paskaičiuojame** (= apskaičiuojame) ilgalaikę srovę; **paskaičiuosiu** (= apskaičiuosiu) galią [...]; Reikia **paskaičiuoti** (= apskaičiuoti) įrenginių apkrovos centrą. Būna, kad **paskaičiavimai atliekami** (= apskaičiuojama) **sekančiame** (= kitame) skyriuje ar **sekančioje** (= kitoje) eilutėje. Kalbant apie atlikimą, pastebėta, kad studentai dažnai be reikalo daugžodžiauja: **atlieka skaičiavimus** (– skaičiuoja), **atlieka patikrinimus** (– patikrina) ir pan. Apskritai veiksmažodis **atlikti** yra tinkamas, kanceliarinėje kalboje vartojamas plačia darymo, įvykdymo reikšme, bet vietoje pasakymų su **atlikti** ir veiksmažodiniais daiktavardžiais geriau vartoti junginius su atitinkamos reikšmės veiksmažodžiais arba vieną veiksmažodį (Kanceliarinės kalbos patarimai, 2002, p. 42).

Nors netaisyklingų veiksmažodžio **pajungti** atvejų nerasta daug, reikėtų įsidėmėti, kad šis žodis nevertotinas reikšmėmis „priveisti“, „įjungti“, „prijungti“: elektrą galima **priveisti** (kalbant apie komunikacijas), **įjungti** (kalbant apie tiekimo pradžia), bet ne **pajungti**. Daugelyje darbų randamas pasakymas **transformatoriaus pajungimas** taisomas į **transformatoriaus įjungimą**.

Rašydami apie darbo saugos reikalavimus daugumas studentų netaisyklingai vartoja veiksmažodžio **pervesti** vedinį **pervedimas**: **pervedimas** (= **perkėlimas**) į **kitą darbo vietą**.

Eilė, visa eilė nevertotina abstraktaus kiekio reikšme vietoje **daug, nemaža, dalis, keletas**, ir pan.): **EST numato visą eilę** (= daug) **priemonių, kurios užtikrina saugų darbą**. Ypač mėgstamas vartoti šnekamojoje kalboje apibendrinamąją reikšmę semantizmas **aplamai** randamas ir baigiamuosiuose projektuose: **Aplamai** (= Apskritai) **mano projektuojamą objektą galima lyginti su kitais objektais**.

Studentų darbuose rasta ir kitokių reikšmės klaidų: **Pastoviai** (= Nuolat) **besikeičianti darbo jėga**; **pastovios** (= nuolatinės) **darbo vietos**; **vartotojų kiekis** (– skaičius); **Kabeliai tiesiami** (– klojami).

Antrame aukšte prekiaujama maisto produktais ir alkoholiu be **išeiginių dienų** (geriau – **poilsio dienų**). Pasakymas **išeiginė diena** nėra klaida, bet geriau vartoti **poilsio, nedirbama, ne darbo diena** – **išeiginė** yra ne kiekviena šventės ar poilsio diena, o tokia, kai išeinama į išskilmes (Kanceliarinės kalbos patarimai, 2002, p. 115). Kai norima apibūdinti kainas arba išlaidas, reikėtų vartoti **mažos, nedidelės kainos, išlaidos**, o ne **pigios kainos, pigios išlaidos**.

Maišomi artimos reikšmės panašiai skambantys žodžiai **ypač** ir **ypatingai**: **Organizacijai ypatingai svarbu yra kokybės elementas** (= **ypač svarbu /svarbi yra kokybė**); **Ypatingai** (= **ypač**) **didelių pokyčių šioje aplinkoje tikėtis neverta**.

Prie dalinių semantizmų galima skirti labai dažną klaidą – veiksmažodį **užmaitinti** ir jo vedinius: **linija užsimaitins** (= **bus maitinama**) [...]; Šios kategorijos vartotojus galima **užmaitinti** iš vieno transformatoriaus; gal paprasčiau: **Šiems vartotojams energiją tiekti galima iš vieno transformatoriaus. Projektuojamą kabelinį tinklą užmaitinti** (= maitinti) **nuo jau esamos TR-179; Projektuojamų atkarpų užmaitinimui** (= **projektuojamoms atkarpoms maitinti**) **panaudosiu [...]** **kabelius**. Kartais reikia pakoreguoti ir visą sakinį: **Transformatorinė užmaitinta iš šalia praeinančios linijos** (= **Transformatorių pastotė maitinama iš šalia einančios linijos**) – galbūt reikėtų nusakyti ir linijos rūšį. Viena iš veiksmažodžio **maitinti** reikšmių yra „tiekti veikimui energiją“. **Užmaitinti** vienintelė reikšmė – „prastu maistu pamaitinti“. Iš pateiktų pavyzdžių matyti, kad svarbu papildomai parodyti veiksmo pabaigos reikšmę, tačiau priešdėlis **už-** šiuo atveju netinka.

Mūsų kalboje yra tinkamai iš kitų kalbų išverstų reikalingų žodžių, nepažeidžiant lietuvių kalbos sistemos, pvz.: **įtampa, laikraštis, padėtis, prastova**. Jie vadinami vertiniais. Neteiktinų vertinių (dar kitaip – vertalų) – netaisyklingai, paprastai žodžio dalimis išverstų žodžių ir pasakymų – randama studentų baigiamuosiuose darbuose.

Išpildyti netinkamas vartoti užduočių atlikimo, įvykdymo reikšme: [...] **neblogai išpildo** (= **įvykdo, atlieka**) **šį reikalavimą; išpildyti** (= **įvykdyti**) **sąlygą**.

Netikę nei būdvardis **vienasmeniškai**, nei iš jo išvestasrieveiksmis **vienasmeniškai**. Dabartinės lietuvių kalbos žodyne (2000, p. 929) pateiktas tik žodis **vienasmenis**, reiškiantis „kuris vieno asmens“, pvz., **vienasmenis vadovavimas**. Taigi **vienasmeniškai apžiūrėti elektros įrenginių** negalima – jie **apžiūrimi** ar **patikrinami vienvaldiškai, vien savo nuožiūra ar vieno asmens**.

Dar vienas verstinis kanceliarizmas – **sutinkamai su kuo**: **Vykdyti žemės darbus sutinkamai su [...]** **reikalavimais** (= **pagal reikalavimus; remiantis reikalavimais**). **Požeminių inžinerinių tinklų ir kitų inžinerinių statinių geodezines nuotraukas daryti sutinkamai su** (– **remiantis**) **reglamento VII skyriumi**.

Netinkamas žodis **atžyma**: **padaromos atžymos** (= **žymos**). Dar paprasčiau pasakyti: **pažymima, paženklinama**.

Studentai neįsidėmėję, kad *viso* negalima vartoti bendrajam kiekiui reikšti ir lentelės sumuojamai eilutei vadinti: **Viso** (= iš viso) žiniaraštyje; **viso** (= iš viso) skyriuje.

Dažnai kartojasi verstinis pasakymas *tu pačiu*: *Randamos apkrovos centro koordinatės ir tuo pačiu* (= kartu; drauge; taip pat) apkrovos centras.

Studentų baigiamuosiuose darbuose pasitaiko nevertotinių svetimybų (dar kitaip vadinamų barbarizmais), kurioms lietuvių kalboje yra pakaitalų.

Nemažame pluošte darbų randamas elektrotechnikos terminijoje nevertotinas žodis *rozetė*. *Elektrotechnikos terminų žodyne* (1999) ir ketvirtojoje *Kalbos patarimų* knygelėje (Kalbos patarimai. Kn4: Leksika: skolinių vartojimas, 2005) nurodomas terminas *kištukinis lizdas*. Kelete darbų rastas iš anglų kalbos (*feeder*) atkeliavęs **fideris** (= maitinimo linija), į didžiųjų kalbos klaidų sąrašą įtrauktas *taimeris*: sirenos **taimeris** (= laikmatis). Tam tikrą oro šildymo įtaisą geriau vadinti lietuviškai *kaitrolaidžiu*, o ne tarptautiniu terminu *kaloriferiu*.

Ekonominio pagrindimo skyriuje dauguma studentų niekaip neapsieina be neteiktinos svetimybės *marketingas* ir jos vedinių: **marketingo** (= rinkodaros) kompleksas; **marketingo** (= rinkodaros) veikla; **marketinginė** (= rinkodaros) veikla. *Marketingas* labai įsigalėjęs lietuvių kalboje – dažnai girdimas viešojoje erdvėje¹⁶, iš jo daromasi vedinių, tad šio svetimumo ekonomikos termino vartojimą studentų darbuose galima laikyti netyčiniu pažeidimu¹⁷. Antra vertus, kadangi šis skolinys vartojamas ne viena, o keliomis reikšmėmis (*rinkodara*; *rinkotyra*; *prekyba*), girdėti daug diskusijų dėl jo atitikmenų tinkamumo¹⁸. Studentų darbuose dažnas ir žodis *kaštai*, naujausiame norminamajame leidinyje (Kalbos patarimai. Kn4: Leksika: skolinių vartojimas, 2005) vertinamas kaip vengtina vartoti svetimybė: *pagal kaštus* (= sąnaudas) ir *pageidaujama pelno dydį*; *atlikimo kaštai* (= sąnaudos), *gamybos kaštai* (= sąnaudos).

Studentų darbuose pasitaiko pasenusių terminų: **plastmasė** (= plastikas), **plastmasinis** (= plastikinis) vamzdis, **plastmasinis** (= plastikinis) antgalis, **polistirolas** (= polistirenas).

Žodžių darybos negerovės

Nevartotini dūriniai (kitaip – sudurtiniai žodžiai), kurių pirmieji dėmenys tarptautiniai, ir jie gali būti vartojami kaip savarankiški žodžiai: **elektroenergija** (= elektros energija); **elektroįrenginys** (= elektros įrenginys); **elektroprekės** (= elektros prekės); **elektroskaitiklis** (= elektros skaitiklis). Reikėtų įsidėmėti taisyklingą terminą *apsauga nuo elektros*: **elektrosaugos** (= apsaugos nuo elektros) taisyklės. Netinka hibridas **smaluota** (= dervuotoji), taip pat neteiktina žodžių tvarka. Vardydami pagalbinės medžiagos beveik visi studentai vartoja netaisyklingą sudėtinį terminą **juosta smaluota elektroizoliacinė** (= dervuotoji elektros izoliacinė juosta; dervuotoji juosta, elektros izoliacinė; dervuotoji izoliacinė juosta; dervuotoji juosta, izoliacinė). *Technikos enciklopedijoje* (2000) su dūriniu *elektroizoliacinis* rastas tik terminas *elektroizoliacinės medžiagos*. Beje, nei *Tarptautinių žodžių žodynas* (2001), nei *Elektrotechnikos terminų žodynas* (1999) sudėtinio termino dėmens *elektroizoliacinis* neteikia. Taigi šiuo atveju tinkamesnis yra ne sudurtinis žodis, o žodžių junginys. Antra vertus, turbūt įmanoma tą *dervuotąją juostą* pavadinti tiesiog *izoliacine juosta*. Ypač daug galima rasti netaisyklingo termino *elektromontavimas* pavydžių: *Nei radijo, nei televizijos reklama elektromontavimo* (= elektros montavimo) paslaugų įmonei nėra tinkama; **Elektromontavimo** (= elektros montavimo) darbams vykdyti reikalingos įvairios pagalbinės medžiagos; **Elektromontavimo** (= elektros montavimo) darbų kaina. Primenama, kad *Elektrotechnikos terminų žodyne* (1999, p.108) ir *Tarptautinių žodžių žodyne* (2001, p. 201) teiktinas terminas *elektromonteris*, o ne *elektromontuotojas*. Tai pat reikia įsidėmėti, kad su savarankiškai vartojamais žodžiais tarptautinis dėmuo *elektro-* sudurtinio žodžio nesudaro. Su šiuo dėmeniu daromi ir laikomi norminiais tik tokie dūriniai, kurių antrasis dėmuo lietuvių kalboje savarankiškai nevertojamas (*elektrovežis*), ir kai dūrinio antruoju dėmeniu eina tarptautinis žodis, vartojamas įvairioms mokslo sąvokoms žymėti (*elektromagnetas*, *elektrodinamika*) (Kunevičienė A., Pečkuvienė L., Žilinskienė V., 2003, p. 112).

Priesagos *-inis* vediniai nedaromi iš dūrinių: **asbestcementinis** (= asbestcementis); **daugiakontaktinė** (= daugiakontaktė) jungtis. Kalbant apie priesagos *-inis* vedinius, reikia paminėti, kad paprastai tarptautinių daiktavardžių formantai *-ij-*, *-ik-* praleidžiami: **pensijinis**

¹⁶ Plg. kelių naujausių vadovėlių pavadinimus: Bagdonienė L., Hopenienė R., 2009, *Paslaugų marketingas ir vadyba*. Kaunas: Technologija; Stankevičienė J., Urbanskienė R., 2008, *Marketingas organizacijoje: praktiniai sprendimai*. Kaunas: Technologija.

¹⁷ Daugiau apie netyčinius ir tyčinius kalbos normų pažeidimus – Šukys J., 2003, *Kalbos kultūra visiems*. Kaunas: Šviesa. P. 25-26.

¹⁸ Anot habil. dr. prof. Vytauto Pranulio, „Lietuvos mokslų klasifikatoriuje įrašyta „Rinkotyra“ verčia visą marketingo mokslo kamieną ant šono pastatant jį tik ant vienos šakos. Vaizdžiai kalbant, tenka talpinti visą apsiaustą į to paties apsiausto kišenę.“ (Pranulis, žr. literatūros ir šaltinių sąrašą).

(= *pensinis, pensijos*) amžius, **grafikinis** (= *grafinis*) vaizdas. Taip pat *Elektrotechnikos terminų žodyne* (1999) prie žodžio *transformatorinė* pateikiama nuoroda į *transformatorių pastotę*, tad geriau vartoti pastarąjį terminą, o ne sutrumpintą variantą, paprastai vartojamą šnekamojoje specialistų kalboje. **Transformatorinė** (– *transformatorių pastotė*) turėtų būti pastato viduje taške A. Rūšinių terminų dėmenys, išreikšti svetimoms kilmės būdvardžiais su priesaga *-alinis, -ė*, paprastai keistini įvardžiuotiniams būdvardžiais be priesagos *-inis*: *pirmiausia apskaičiuoju nominalinę* (= *nominaliąją; vardinę*) srovę; **nominalinė** (= *nominalioji; vardinė*) įtampa.

Priesaga *-inėti* nevartotina reiškiant ilgą tęstinį veiksmą: *Kainas nustatinėsime* (= *nustatysime*) pagal konkurentų kainas. Įmonė **atlikinė** (= *atliks*) šiuos darbus.

Kartais ne tik padaroma žodžių darybos klaidų, bet ir daugžodžiaujama: **Šios schemos schematinis vaizdas pateiktas** (= *schema pateikta*).

Morfologijos klaidos

Dažniausiai klystama vartojant šias gramatines kategorijas: giminę, įvardžiuotines ir neįvardžiuotines formas, laipsnius.

Dažname antraštiniame lape ir/ar baigiamojo projekto rengimo grafike galima pamatyti tokių klaidų: **konsultantas** (= *konsultantė*): *doc. L. Juozaitienė; katedros vedėjas* (= *vedėja*) *lekt. Z. Svirskienė; darbo vadovas* (= *vadovė*) *Z. Svirskienė*. Reikia įsidėmėti, kad vyriškosios giminės daiktavardžiai neteiktini moterims pagal pareigas, profesijas, mokslo laipsnius, pedagoginius vardus ir pan. pavadinti.

Kai būdvardis arba dalyvis reiškia rūšį, yra sudėtinio termino dalis, reikalinga įvardžiuotinė forma: **kilnojamas** (= *kilnojamasis*) *mechanizmas; izoliuotas* (= *izoliuotasis*) *laidas; aukšta* (= *aukštoji*) *įtampa; leistina* (= *leistinoji*) *srovė*. Beveik visuose darbuose galima rasti dažnai įeinantį į terminus netaisyklingą žodžių junginį *trumpas jungimas*: **trumpi** (= *trumpieji*) *jungimai; vienfazio trumpo* (= *trumpojo*) *jungimo kilpos srovė; trumpo* (= *trumpojo*) *jungimo srovė*.

Darbuose rasta daug laipsnių formų vartosenos klaidų: **universaliausi** (– *universalūs, viskam tinkami*) *apsaugos aparatai; optimaliausias* (– *optimalus, tinkamiausias, geriausias*) *variantas; optimaliausias* (– *optimalus, tinkamiausias, geriausias*) *skaičius, labiausiai tinkamas* (– *tinkamiausias*) *variantas*.

Studentai renkasi laisvuosiuose stiliuose (neinformaciniame publicistiniame, meniniame, šnekamosios kalbos) tinkančią pabrėžiamojo įvardžio *pats, -i* vyr. g. vns. kilm. formą: **pačio** (– *paties*) *rangovo galimybės, pačio* (– *paties*) *įrenginio kaina*. Įdomu, jog šio įvardžio bendrinėje kalboje teiktinas vyr. g. vns. kilm. linksnis *paties* labai retai vartojamas visose tautinės kalbos atmainose¹⁹.

Yra darbų, badančių akis trumpųjų formų, visiškai netinkamų oficialiojoje kalboje, gausa: **šiem objektam** (= *šiems objektams*); **gyventojam** (= *gyventojams*); **tinklam** (= *tinklams*), **apžiūrēt** (= *apžiūrėti*); **įtraukt** (= *įtraukti*); **išmatuot** (= *išmatuoti*) ir pan.

Sintaksės klaidos

Baigiamuosiuose projektuose gana daug sintaksės klaidų. Randama linksnių, prielinksnių ir polinksnių vartojimo klaidų, ne visi studentai įsidėmėję padalyvio vartoseną, nemažai sakinių sudarymo negerovių.

Linksnių vartojimo klaidos dažniausiai plinta dėl sudėtingų ir sunkiai įsimenamų linksnių reikšmių ir dėl netinkamo vertimo iš kitų kalbų. Dažna klaidų priežastis yra ne paties linksnio vartojimo neteiktina reikšmė, o veiksmažodžio valdymo klaidos. (Barzdžiukienė L. D., Celiešienė V., Kaulakienė A., 2005, p. 51).

Klystama vartojant vardininką – neapibrėžtam kiekiui reikšti su veiksmažodžiais *atsirasti, atsitikti, atvykti, būti, pasitaikyti*, ir pan., reikia kilmininko linksnio: *Atsiranda galimybės* (= *galimybių*) **krastovaiždžio gerinimui** (= *kraštovaiždžiui gerinti*)²⁰. *Pasitaiko nelaimingi atsitikimai* (= *nelaimingų atsitikimų*).

Nemažai naudininko klaidų. Šis linksnis nevartotinas laikui reikšti, kai nežymima paskirtis: **Šiai dienai** (= *šiandien; šiuo metu*) *tikriausiai jau neberasime nė vieno pastato[...]; vartotojai be elektros energijos liks nežymiam laiko tarpui* (= *neilgai; trumpai; kurį laiką*). Pernelyg įsigalėjęs veiksmažodinių daiktavardžių paskirties naudininkas: *Daug dėmesio skirta klientų bei darbuotojų saugumo užtikrinimui* (= *saugumui užtikrinti*); **Transformatorinė pastotė, tai elektros įrenginys naudojamas elektros energijos priėmimui, įtampas transformacijai ir elektros energijos paskirstymui** (= *Transformatorių pastotė – tai elektros*

¹⁹ Autorė nėra atlikusi specialaus tyrimo, bet jau porą metų yra atkreipusi dėmesį į įvardžio *pats* vienaskaitos kilmininko linksnio vartoseną.

²⁰ Taisomos ir kitos tame pačiame sakinyje esančios klaidos.

įrenginys, naudojamas elektros energijai priimti, paskirstyti ir įtampai transformuoti). Pastarasis sakinytis (turbūt nuplagijuotas – išduoda netinkamas skyrybos ženklas), kartojasi kone kas antrame darbe. **Plastmasiniai kamščiai tvirtinimui** (= plastikiniai vamzdžiai tvirtinti); **detalės tvirtinimui** (= detalės tvirtinti; tvirtinimo detalės). Nemažai naudininko klaidų daroma vartojant veiksmažodį atitikti: **Projektas visiškai atitinka elektros tinklų vystymosi tendencijoms** (= tendencijas). Numatytas darbų atlikimo kalendorinis grafikas atitinka užsakovo **reikalavimams** (= reikalavimus).

Paskirčiai reikšti netinka galininkas: [...] ir tada bus aišku, kokių reikia pagalbinių įrenginių **įgyvendinti šiuos darbus** (= šiems darbams įgyvendinti).

Įvardydami apšvietimo skaičiavimo programą, daugumas studentų vartoja netaisyklingą verstinę konstrukciją su (kieno) pagalba: Apšvietimo tinklą apskaičiuoju **kompiuterinės programos Opti Win 2004 pagalba** (= kompiuterine programa OptiWin 2004); **Kompiuterinės programos OptiWin 2004 pagalba** (= Naudodamas kompiuterinę programą OptiWin 2004) nustatau šviestuvų skaičių ir modelį; **Šios programos pagalba** (= Naudodamiesi šia programa) mes sužinojome [...].

Dar keletas klaidingų kilmininko, įnagininko, vietininko linksnių vartojimo pavyzdžių: **Bendravimo būdas turi didelės įtakos** (= didelę įtaką) klientui. **Rekonstruojamą tinklą padarys našesniu bei patikimesniu** (= našesnį ir patikimesnį). Jei klientas negali už paslaugą sumokėti **mėnesio laikotarpyje** (= per mėnesį), mokėjimas gali būti atidedamas **abipusio susitarimo pagrindu** (= abipusiu susitarimu). **Elektros suvartojimas sudaro 50000 kWh per mėnesį; tame tarpe** (= iš jų) parduotuvės pirmas aukštas sunaudoja apie 20000 kWh per mėnesį.

Rasta ir prielinksnių, ir polinksnio klaidų. Dažname darbe kartojasi konstrukcija **pagal mano skaičiavimus gavosi** (= Mano skaičiavimais; Kaip rodo mano skaičiavimai). Šitaip ištaisius nebereikia semantizmo gavosi, dažnai netinkamai vartojamo reikšme „išeiti“, „pasisiekti“, „pavykti“. Pasitaiko netaisyklingų prielinksnio *prie* konstrukcijų: **Prie aukštos temperatūros** (= Aukštoje temperatūroje; kai temperatūra aukšta; esant aukštai temperatūrai); **prie apledėjimo** (= esant apledėjimui; apledėjus). Daugelyje darbų vartojamas netaisyklingas pasakymas *po įtampa*: **Elektros įrenginiai, esantys po įtampa** (= su įtampa). **Rinkos tyrimas padeda išsiaiškinti poreikį į konkrečią paslaugą** – visiškai netinkamas pasakymas, kadangi daiktavardis *poreikis* nevaldo prielinksnio *į* konstrukcijų. Taisytina: **Rinkos tyrimas padeda išsiaiškinti konkrečios paslaugos poreikį**. Kilmininkinio polinksnio dėka klaida: **Parinktų medžiagų ir mechanizmų dėka** (= dėl parinktų medžiagų ir mechanizmų) galima saugiai ir su mažiausiomis sąnaudomis naudotis įrengtais tinklais.

Kalbant apie žodžių junginių ir sakinių jungimo klaidas, svarbu pasakyti, kad beveik nė vienas studentas neišvengia ypač lietuvių kalbos sistemai svetimos *kad* + *bendratis* konstrukcijos: **Kad parinkti saugiklius** (= Kad galėtume parinkti saugiklius; norint parinkti saugiklius), **reikia rasti įdėklo srovę; Kad apskaičiuoti** (= Kad galėtume apskaičiuoti; Norint apskaičiuoti; Kad būtų apskaičiuotos linijų atkarpų galios) **projektuojamų linijų atkarpų galias, reikia nustatyti (...); Kad apsaugoti kabelius** (= Kad būtų apsaugoti kabeliai; Norint apsaugoti kabelius) **nuo trumpo** (= trumpojo) **jungimo bei perkrovos (...); Kad užtikrinti** (= Kad užtikrintume; Norint užtikrinti) **patikimą apsaugos veikimą (...); Kad sumažinti** (= Kad sumažintume; Norint sumažinti) **išlaidas[...]; Šis projektas reikalingas tam, kad sumažinti elektros energijos nuostolius ir užtikrinti energijos tiekimo patikimumą ir kokybę** (= kad būtų sumažinti elektros energijos nuostoliai ir užtikrintas patikimas ir kokybiškas energijos tiekimas); **Kad tinkamai parinkti transformatorinės pastotės pastatymo vietą** (= kad būtų tinkamai parinkta transformatorių pastotės vieta), būtina rasti vartotojų apkrovimo centrą; **Tam, kad parinkti ir suprojektuoti** (= parinktume ir suprojektuotume); **Tam, kad įsitikinti** (= įsitikintume); **Tam, kad patikrinti** (= patikrintume) ryšį tinkle ir pan.²¹

Studentai klysta vartodami padalyvį: **Baigus** (= baigęs) **elektrotechninių skaičiavimų skyrių, pereisiu (...); Atlikus** (= Atlikę) **šį projektą matome, kad kabelinės linijos suprojektuotos ilgam ir saugiam naudojimui** (= ilgai ir saugiai naudoti). **Parinkus** (= Parinkęs) **kabelius pagal jų tiesimo trasas ir galias, rinksiu apsaugas. Projektą paremsiu (?) įvertinant** (= įvertinęs) **technologinių įrenginių, pagalbinių medžiagų ir montavimo darbų kainas.**

Rašybos, skyrybos, korektūros klaidos ir kiti netikslumai

Dėl stropumo, skubos ar žinių stokos dažnos įvairios rašybos klaidos: **analitinis skirius** (= skyrius), **prekibos** (= prekybos) **centro; idiekti** (= įdiegti), **nebeimanoma** (= nebeįmanoma), **papraščiausias** (= paprasčiausias), **lygegrečiai** (= lygiagrečiai) ir t.t. Įvairuoja daiktavardžio koeficientas rašyba: **koficiantas, koeficijentas, koeficiantas**. Rūšinio sudėtinio termino dėmuo, reiškiamas tikriniu daiktavardžiu, rašytinas didžiąja raide: **ganto** (= Ganto) grafikas.

²¹ Dažniausiai autorė pateikia po keletą šios netaisyklingos konstrukcijos taisymo atvejų, bet galima rasti ir dar po vieną kitą taisyti.

Kartais nosinės raidės vartojamos ne ten, kur reikia: *Gyventojams tiekiamą geresnės kokybės elektros energiją* (= *energija*), *sugėdus* (= *sugedus*), *mąstas* (= *mastas*); *viešajam* (= *viešajam*), *trumpajam* (= *trumpajam*).

Stebina darbai, mirgantys nuo daugiskaitos vietininko rašybos klaidų: *draudžiamosius* (= *draudžiamuosius*) *plakatus*; *ruožose* (= *ruožuose*); *statomose* (= *statomuose*) *objektuose*, *projektuojamose* (= *projektuojamuose*) *objektuose*, *tinklose* (= *tinkluose*).

Daugelyje darbų prasiveržia tarmė – rašoma taip, kaip tariama: *dydėja* (= *didėja*), *ankėtos* (= *ankėtos*), *efektivumą* (= *efektyvumą*), *iš nagrynėti* (= *išnagrinėti*) ir pan. Į akis krinta daugelio studentų netaisyklingai rašomas (turbūt ir tariamas) tarptautinis žodis *režimas* (pranc. *régime*), kurio nereikėtų maišyti su veiksmažodžio *rėžti* (beje, *Dabartinės lietuvių kalbos žodyne* (2000) turinčio net aštuonias reikšmes) vediniu *rėžimas*: *darbo režimas ilgalakis* (= *ilgalakis darbo režimas*); *dienos režimas* (= *režimas*), *nakties režimas* (= *režimas*).

Nemažai korektūros klaidų: *rekonstarvimas* (= *rekonstravimas*), *nustatymėme* (= *nustatėme*), *sumažeja* (= *sumažėja*).

Būtina atkreipti dėmesį į žodžių tvarką: *elektrodai suvirinimo* (= *svirinimo elektrodai*); *lakai aliejiniai* (= *lakai aliejiniai*); *spiritas techninis* (= *techninis spiritas*); *medžiaga izoliacinė* (= *izoliacinė medžiaga*).

Kartais pernelyg sudėtingai, gremėzdiškai, su kalbos klaidomis išsakomos mintys: *Viena naujovė projektavime buvo panaudota apšvietimo įrenginių projektavime. Buvo naudotasi kompiuterine apšvietimo įrenginių skaičiavimuose. Naudotasi kompiuterine apšvietimo įrenginių projektavimo programa, įgalinančia suprojektuoti optimalesnį šviestuvų išdėstymą* (= *Projektuojant apšvietimo įrenginius pasinaudota nauja kompiuterine apšvietimo įrenginių projektavimo programa, leidžiančia suprojektuoti geresnį (optimalų) šviestuvų išdėstymą*).

Dažnai nepaisoma skyrybos normų. Susidaro įspūdis, kad studentai žino vos vieną skyrybos ženklą – kablelį. Nemažai sakinių apskritai be reikiamų skyrybos ženklų. Paprastai sakiniai arba labai trumpi, arba labai ilgi, sakinio dalys be reikalo atskiriamos kabliataškiais. Ypač daug nelietuviškų kabučių – jų privalo atsakyti. Taip pat svarbu skirti rašybos ženklą brūkšnelį ir skyrybos – brūkšnį.

Studentų darbuose pastebėta labai daug nepaaiškintų santrumpų. Apskritai reikėtų atkreipti dėmesį į baigiamojo studijų darbo sudedamųjų dalių reikalavimus ir taisyklingumą: kaip įforminti antraštinį lapą, tinkamai suformuluoti darbo temą, baigiamojo darbo sudedamųjų dalių ir skirsnių pavadinimus, paveikslų, lentelių pavadinimus, kaip tinkamai parašyti santrauką, išdėstyti darbo turinį ir pan.

Išvados ir rekomendacijos

- Rašydami baigiamuosius darbus, studentai ne visada atkreipia dėmesį į kalbos taisyklingumą – randama leksikos, morfologijos, žodžių darybos, sintaksės klaidų, pasitaiko rašybos, skyrybos ir kitų negerovių, nepaisoma mokslinių darbų kalbos ypatumų.

- Didelę dalį leksikos klaidų studentų darbuose sudaro semantizmai ir neteiktini vertiniai, iš žodžių darybos klaidų gausiausia netaisyklingų dūrinių. Dažnai klystama vartojant šias gramatines kategorijas: giminę, įvardžiutines ir neįvardžiutines formas, laipsnius. Baigiamuosiuose projektuose gana daug sintaksės klaidų – randama linksnių, prielinksnių ir polinksnių vartojimo klaidų, ne visi studentai įsidėmėję padalyvio vartoseną, nemažai sakinių sudarymo negerovių. Skaitant darbus susidaro įspūdis, kad studentai neranda laiko elementarioms rašybos, skyrybos, korektūros klaidoms ištaisyti. Matyti, jog studentai nepakankamai išmano mokslinio stiliaus ypatumus: nemoka apibendrinti, logiškai išdėstyti teiginius, trūksta dalykinio tikslumo, objektyvumo ir pan.

- Taigi per specialybės kalbos paskaitas svarbu dar labiau akcentuoti kalbos normas, o ne kalbos klaidas, taisyklingą, rišlų specialybės tekstą. Studentams, rašantiems baigiamuosius projektus, reikėtų konsultuotis ne tik su savo srities specialistais, bet ir su lituanistais – būtent jie gali patarti, kuris žodis tinkamesnis, kuri žodžio forma ar sakinio konstrukcija taisyklinga.

- Darbo vadovas taip pat turėtų skirti daugiau dėmesio baigiamojo darbo kalbai. Patirtis rodo, kad jei darbas parašytas netaisyklinga kalba, tai ir pristatydamas darbą studentas kalba netaisyklingai ir nerišliai. Studentų baigiamųjų darbų kalba privalo būti taisyklinga, stilinga, todėl vertinant darbus siūloma atsižvelgti ir į kalbos mokėjimą.

- Straipsnio autorei buvo svarbu ne išnagrinėti visas pasitaikiusias kalbos negeroves, o tik atkreipti dėmesį į *elektros energetikos* specialybės studentų dažniausiai daromas kalbos klaidas ir trūkumus. Antra vertus, norint nuodugnai išsiaiškinti visas šios srities kalbos subtilybes, baigiamuosius darbus reikėtų skaityti drauge su specialistais. Straipsnio apimtis neleido ilgiau stabtelėti prie elektros energetikos, elektrotechnikos srities terminų netaisyklingos vartosenos. Tai bus galima aptarti vėlesniuose straipsniuose.

Literatūra ir šaltiniai

1. Bakutienė V., Bojarskas A., Palepšaitis S., Sluckuvienė Z., 2005, *Studentų techninės dokumentacijos įforminimo metodinės rekomendacijos*. Šiauliai: ŠK leidybos centras.
2. Barzdžiukienė L. D., Celiešienė V., Kaulakienė A., 2005, *Baigiamasis studijų darbas. Kalbininkų patarimai: teorija ir tvarkyba*. Vilnius: Technika.
3. *Elektrotechnikos terminų žodynas*, 1999. Kaunas.
4. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*, 2000. Vilnius.
5. *Kalbos patarimai. Kn4: Leksika: skolinių vartojimas*, 2005. Vilnius.
6. *Kanceliarinės kalbos patarimai*. 2002, Parengė P. Kniūkšta. Vilnius.
7. Kunevičienė A., Pečkuvienė L., Žilinskienė V., 2003, *Specialybės kalbos kultūra*. Vilnius.
8. Pranulis V. *Marketingas ar rinkodara*. Prieiga per internetą 2009-05-11: <http://www.seo-marketing.lt/KAS-YRA-MARKETINGAS/marketingas-ar-rinkodara.html>
9. *Technikos enciklopedija*, I t., 2000. Vilnius.
10. *Tarptautinių žodžių žodynas*, 2001. Vilnius.

THE REVIEW OF THE LANGUAGE IN THE FINAL PROJECTS

The purpose of the article is to analyze and evaluate the language of final projects of Electrical Engineering study program at Šiauliai College. While carrying out final projects students do not always pay attention to accuracy of the language – the use of vocabulary, morphology, word building, syntax, spelling, punctuation, peculiarities of scientific language are not very well recognized.

Major part of vocabulary mistakes in students' projects is made in semantics (misusage of words) and improper translations, the biggest amount of mistakes are noticed in word building is incorrect usage of compound words. Common mistakes are made in usage of gender, pronominal, non-pronominal forms, and degrees of comparison. Quite common mistakes noted are in syntax such as cases, prepositions, postpositions. Not all the students are careful about the structure of the sentence. While checking the projects you are under the impression that there is no time left to correct basic spelling, punctuation mistakes.

The language of final projects has to be accurate and correct, that is why while assessing them it is highly recommended to pay attention to the knowledge of the language, and students have to consult not only the professionals of their fields but experts in Lithuanian language as well.

Keywords: final project, speciality language, language mistake.